

מנער אלמוני למנהיג נערץ – התגלותו של דוד המלך - דף מקורות

1. ענותנותו של שאול

- ✓ שמואל א' ט, ב – "שְׂאוֹל בְּחוֹר וְטוֹב וְאִין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ".
- ✓ שמואל א' י, כב – "וַיֹּאמֶר ה' הֲנֵה הוּא נִחְבָּא אֶל הַכֹּלִים".
- ✓ שמואל א' י, כז – "וּבְנֵי בְלִיעֵל אָמְרוּ: מֶה יִשְׁעֲנוּ זֶה וַיִּבְזְהוּ וְלֹא הִבִּיאוּ לוֹ מִנְחָה וַיְהִי כַמְחֲרִישׁ". – [מוחל על כבודו לבני הבליעל המבזים אותו בשעת משיחתו].
- ✓ יומא כב ע"ב: "בן שנה שאול במלכו. אמר רב הונא: כבן שנה, שלא טעם טעם חטא".
- ✓ מגילה יג ע"ב: "בשכר צניעות שהיתה בה ברחל - זכתה ויצא ממנה שאול, ובשכר צניעות שהיה בו בשאול - זכה ויצאת ממנו אסתר... ומה צניעות היתה בשאול - דכתיב ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל - זכה ויצאת ממנו אסתר".

2. צדקותו של שאול

- ✓ ילקוט שמעוני שמואל ב רמז קמא: "בשעה שהיה שומע טעם הלכה יוצא מפי תלמיד חכם עומד ומנשקו על פיר".
- ✓ פסיקתא דרב כהנא פיסקא ה: "(משלי יג, יב) 'תוחלת ממושכה מחלה לב...' - 'תוחלת ממושכה מחלה לב' – זה דוד, שנמשח ומלך לאחר שתי שנים. 'ועץ חיים תאווה באה' - זה שאול שנמשח ומלך מיד. בזכות מה? בזכות מעשים טובים שהיו בידו, שהיה עניו ושפל רוח, ושהיה אוכל חולים בטהרה, ושהיה מבזבז את ממונו בשביל לחוס על ממונו של ישראל, וששקל כבוד עבדו ככבוד עצמו. יהוד' בר נחמן בשם ר' שמע' בן לקיש שהיה בן תורה".

3. שמואל א' פרק טו – תוכחת שמואל לשאול לאחר מלחמתו בעמלק

- [ג] עֲתָה לָךְ וְהִפְתָּה אֶת עֲמֶלְק וְהַחֲרַמְתָּם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְלֹא תַחַמַּל עָלָיו וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה מֵעַלְל וְעַד יוֹנֵק מִשׁוֹר וְעַד שֶׁה מִגְּמֵל וְעַד חֲמוֹר:
- [ט] וַיַּחַמַּל שְׂאוֹל וְהָעָם עַל אֲגָג וְעַל מֵיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל הַכֹּרִים וְעַל כָּל הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל הַמְּלָאכָה נִמְבָּזָה וְנִמְסָה אֶתְּהָ הַחֲרִימוּ: [י] וַיְהִי דְבַר ה' אֶל שְׂמוּאֵל [יא] נִחַמְתִּי כִּי הִמְלַכְתִּי אֶת שְׂאוֹל לְמֶלֶךְ כִּי שָׁב מֵאֲחֵרֵי וְאֶת דְּבָרֵי לֹא הִקִּים...
- [טז] וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל שְׂאוֹל הֲרָף וְאֶגִּידָה לָּךְ אֶת אֲשֶׁר דִּבַּר ה' אֵלַי הַלִּילָה וַיֹּאמֶר לוֹ דְּבַר: [יז] וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הֲלוֹא אָם קָטַן אֶתְּהָ בְּעֵינַיִךְ רֹאשׁ שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְּהָ וַיִּמְשַׁחְךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל:
- [כג] כִּי חֲטַאתָ... וַיִּמְאַסְךָ מִמְּלָךְ: [כד] וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל שְׂמוּאֵל חֲטַאתִי כִּי עֲבַרְתִּי אֶת פִּי ה' וְאֶת דְּבָרֶיךָ...
- [כו] וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל שְׂאוֹל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מֵאֲסַתְּהָ אֶת דְּבַר ה' וַיִּמְאַסְךָ ה' מִהָיִוֹת מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל:
- [כח] וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׂמוּאֵל קִרְעֵה ה' אֶת מְמַלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָךְ הַיּוֹם וְנִתְּנָה לְרַעְדָה הַטּוֹב מִמֶּנּוּ:
- [לה] וְלֹא יִסֹּף שְׂמוּאֵל לְרֹאוֹת אֶת שְׂאוֹל עַד יוֹם מוֹתוֹ כִּי הִתְאַבֵּל שְׂמוּאֵל אֶל שְׂאוֹל וְה' נָחַם כִּי הִמְלִיךָ אֶת שְׂאוֹל עַל יִשְׂרָאֵל:

¹ בזכות מה מלך שאול מיד?

4. תענית ה"ע"ב:

"ואמר ליה רב נחמן רבי יצחק: מאי דכתיב 'ויהי כאשר זקן שמואל' (לעיל ח, א), ומי סיב שמואל כולי האי, והא בר נ"ב הוה, דאמר מר: מת בנ"ב שנה - זהו מיתתו של שמואל הרמתי? אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: זקנה קפצה עליו, דכתיב (לעיל טו, יא) 'נחמתי כי המלכתי את שאול'. אמר (שמואל) לפניו ריבונו של עולם, שקלתני כמשה ואהרן, דכתיב 'משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו' (תהילים צט, ו) - מה משה ואהרן לא בטלו מעשה ידיהם בחייהם אף אני לא יתבטל מעשה ידי בחיי. אמר הקב"ה: היכי אעביד, לימות שאול - לא קא שביק שמואל. לימות שמואל - אדזוטר, מרנני אבתריה. לא לימות שאול ולא לימות שמואל - כבר הגיעה מלכות דוד, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא? אמר הקב"ה: אקפיץ עליו זקנה, היינו דכתיב 'ושאול יושב בגבעה תחת האשל ברמה' (לקמן כב, ו) וכי מה ענין גבעה אצל רמה? אלא לומר לך - מי גרם לשאול שישב בגבעה, שתי שנים ומחצה תפלתו של שמואל הרמתי".

[א] ויאמר ה' אל שמואל עד מתי אתה מתאבל אל שאול ואני מאסתי מ'מלך על ישראל מלא קרנך שמן ולך אשלחך אל ישי בית הלחמי כי ראיתי בבניו לי מלך: **[ב]** ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני, ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבח ה' באתי:

5. יבמות סה ע"ב:

"ואמר רבי אילעא משום רבי אלעזר בר' שמעון: מותר לו לאדם לשנות בדבר השלום, שנאמר: 'אביך צוה... כה תאמרו ליוסף אנא שא נא...'. (בראשית נ, טז). רבי נתן אומר: מצוה, שנאמר: 'ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני'..."

6. יומא יא ע"א:

"ואמר רבי יהודה: מעשה בארטבין² אחד שהיה בודק מזוזות בשוק העליון של ציפורי ומצאו קסדור³ אחד ונטל ממנו אלף זוז. והאמר רבי אלעזר: שלוחי מצוה אין ניזוקין? היכא דקביע היזקא שאני, דכתיב 'ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבוח לה' באתי'..."

[ג] וקראת לישי בזבח ואנכי אודיעך את אשר תעשה ומשחת לי את אשר אמר אליך: **[ד]** ויעש שמואל את אשר דבר ה' ויבא בית לחם ויחרדו זקני העיר לקראתו ויאמר שלם בואך:

7. עגלה ערופה - פרשת שופטים, דברים פרק כא:

[א] כי ימצא חלל באדמה... לא נודע מי הפהו **[ב]** ויצאו זקניו ושפטיה ומדדו אל הערים אשר סביבת החלל: **[ג]** והיה העיר הקרבה אל החלל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר... **[ד]** והורדו זקני העיר ההוא את העגלה אל נחל איתן... וערפו שם את העגלה בנחל... **[ו]** וכל זקני העיר ההוא הקרבים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל: **[ז]** וענו ואמרו ודינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו: **[ח]** כפר לעמך ישראל...

² ארטבין - רש"י: "שם האיש, ואמרי לה על שם האומנות".
³ קסדור - רש"י: "שם פקידות הוא, כגון סרדיוט והוא שוטר".

[ה] ויאמר שלום לזבח לה' באתי התקדשו ובאתם אתי בזבח ויקדש את ישי ואת בניו ויקרא להם לזבח: **[ו]** ויהי בבואם וירא את אליאב ויאמר אך נגד ה' משיחו:

8. בחירת שאול למלך – שמואל א' פרק י'

[ז] ויצעק שמואל את העם אל ה' המצפה: **[ח]** ויאמר אל בני ישראל כה אמר ה' אלהי ישראל אנכי העליתי את ישראל ממצרים ואציל אתכם מיד מצרים ומיד כל הממלכות הלחצים אתכם: **[ט]** ואתם היום מאסתם את אלהיכם אשר הוא מושיע לכם מכל רעותיכם וצרותיכם ותאמרו לו כי מלך תשים עלינו ... ועתה התיצבו לפני ה' לשבטיכם ולא לפיכם: **[כ]** ויקרב שמואל את כל שבטי ישראל וילכד שבט בנימן: **[כא]** ויקרב את שבט בנימן למשפחתו ותלכד משפחת המטרי וילכד שאול בן קיש ויבקשהו ולא נמצא: **[כב]** וישאלו עוד בה' הבא עוד הלם איש ויאמר ה' הנה הוא נחבא אל הפלים: **[כג]** וירצו ויקחהו משם ויניצב בתוך העם ויגבה מכל העם משכמו ומעלה: **[כד]** ויאמר שמואל אל כל העם הראיתם אשר בחר בו ה' כי אין כמהו בכל העם וירעו כל העם ויאמרו יחי המלך: **[כה]** וידבר שמואל אל העם את משפט המלכה ויכתב בספר וינח לפני יהוה וישלח שמואל את כל העם איש לביתו: **[כו]** וגם שאול הלך לביתו וגבעתה וילכו עמו החיל אשר נגע אלהים בלבם: **[כז]** ובגוי בליעל אמרו מה ישענו זה ויבזהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש:

[ז] ויאמר ה' אל שמואל אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו כי לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעיניו וה' יראה ללבב:

☒ רש"י: "כי מאסתיהו - לפי שכעסו הוא, כמה שנאמר ויחר אף אליאב בדוד".

9. כעס אליאב על דוד (לקמן פרק יז)

[א] ויאספו פלשתים את מחניהם למלחמה ויאספו שכה אשר ליהודה ויחנו בין שוכה ובין עזקה באפס דמים: **[ב]** ושאול ואיש ישראל נאספו ויחנו בעמק האלה ויערכו מלחמה לקראת פלשתים: **[ג]** ופלשתים עמדים אל החר מזה וישראל עמדים אל החר מזה והגיא ביניהם: **[ד]** ויצא איש הבנים ממחנות פלשתים גלית שמו... **[ה]** ודוד הוא הקטן ושלשה הגדלים הלכו אחרי שאול: **[ו]** ודוד הלך ושב מעל שאול לרעות את צאן אביו בית לחם: **[ז]** ויגש הפלשתי השכם והערב ויתיצב ארבעים יום: **[ח]** ויאמר ישי לדוד בנו קח נא לאחיד איפת הקליא הזה ועשרה לחם הזה והרץ המחנה לאחיד: **[ט]** ואת עשרת חרצי החלב האלה תביא לשר האלף ואת אחיד תפקד לשלום ואת ערבתם תקח: **[י]** וישמע אליאב אחיו הגדול בדברו אל האנשים ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה זה ירדת ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה במדבר אני ידעתי את זדנך ואת רע לבבך כי למען ראות המלחמה ירדת: **[יא]** ויאמר דוד מה עשיתי עתה הלוא דבר הוא:

[ח] ויקרא ישי אל אבינדב ויעברהו לפני שמואל ויאמר גם בזה לא בחר ה': **[ט]** ויעבר ישי שמה ויאמר גם בזה לא בחר ה': **[י]** ויעבר ישי שבעת בניו לפני שמואל ויאמר שמואל אל ישי לא בחר

ה' באלה: **[יא]** ויאמר שמואל אל ישי התמו הנערים ויאמר עוד שאר הקטן והנה רעה בצאן ויאמר שמואל אל ישי שלחה וקחנו כי לא נסב עד באו פה:

10. רות פרק א'

[א] ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב הוא ואשתו ושני בניו: **[ב]** ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו מחלון וכליון אפרתים מבית לחם יהודה ויבאו שדי מואב ויהיו שם... **[ד]** וישאו להם נשים מאביות שם האחת ערפה ושם השנית רות... **[ט]** ותלקנה שתיהם עד באנה בית לחם ויהי כבאנה בית לחם ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי:

רות פרק ב'

[א] וינעמי מודע לאישה איש גבור חיל ממשפחת אלימלך ושמו בעז: **[ב]** ותאמר רות המואביה אל נעמי אלכה נא השדה ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא חן בעיניו ותאמר לה לכי בתי: **[ג]** ותלך ותבוא ותלקט בשדה אחר הקוצרים ויקר מקרה חלקת השדה לבעז אשר ממשפחת אלימלך: **[ד]** והנה בעז בא מבית לחם... **[ה]** ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת: **[ו]** ויען הנער הנצב על הקוצרים ויאמר נערה מואביה היא השבה עם נעמי משדה מואב:

רות פרק ג'

[א] ותאמר לה נעמי חמותה בתי הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך: **[ב]** ועתה הלא בעז מדעתנו אשר היית את נערותיו הנה הוא זרה את גרן השערים הלילה: **[ג]** ורחצת וסכת ושמת שמלתיך עליך וירדת הגרן... **[ח]** ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה שכבת מרגלתי: **[ט]** ויאמר מי את ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפך על אמתך כי גאל אתה: **[י]** ויאמר ברוכה את לה'... **[יב]** ועתה כי אמןם כי גאל אנכי ונמ יש גאל קרוב ממני: **[יג]** ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל ואם לא יחפץ לגאלך ויגאלתיך אנכי חי ה' שכבי עד הבקר:

רות פרק ד'

[א] ובעז עלה השער וישב שם והנה הגאל עבר אשר דבר בעז ויאמר סורה שבה פה פלני אלמני ויסר וישב: **[ב]** ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו: **[ג]** ויאמר לגאל חלקת השדה אשר לאחינו לאלימלך... אם תגאל גאל ואם לא יגאל הגידה לי ואדעה כי אין זולתך לגאול ואנכי אחריך ויאמר אנכי אגאל: **[ה]** ויאמר בעז ביום קנותך השדה מיד נעמי ומאת רות המואביה אשת המת קנייתה להקים שם המת על נחלתו: **[ו]** ויאמר הגאל לא אוכל לגאול לי פן אשחית את נחלתי גאל לך אתה את גאלתי כי לא אוכל לגאל: **[יג]** ויקח בעז את רות ותהי לו לאשה ויבא אליה ויתן ה' לה הריון ותלד בן... **[יז]** ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד בן לנעמי ותקראנה שמו עובד הוא אבי ישי אבי דוד: **[יח]** ואלה תולדות פרוץ פרוץ הוליד את חצרון: **[יט]** ויחצרון הוליד את רם ורם הוליד את עמינדב: **[כ]** ועמינדב הוליד את נחשון ונחשון הוליד את שלמה: **[כא]** ושלמון הוליד את בעז ובעז הוליד את עובד: **[כב]** ועבד הוליד את ישי וישי הוליד את דוד:

11. מדרש תנאים דברים פרק א

"בשעה שאמר לו (שמואל א' ט"ז א') 'מלא קרנך שמן ולך ואשלחך אל יישי בית הלחמי', כיון שבא אל יישי העביר לפניו אליאב וראה אותו בחור, התחיל משבחו ואומר 'אך נגד ה' משיחו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא כך אמרת, 'אנכי הראה?' 'אל תביט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו' (לעיל פסוק ז').

העביר לפניו) כולן והוא אומר לו: 'לא בחר ה' באלה'. לבסוף – 'ויאמר שמואל אל יישי: התמו הנערים?' 'ויאמר: עוד שאר הקטן'. וכי קטן היה, והלא אלי הוא הקטן, שנאמר (דה"י א' ב' ט"ו) 'אצם הששי דוד השביעי'? ולמה נקרא קטן, שהיה מאוס בעיני אביו, מפני שכשהיה קטן היה מתנבא ואומר עתיד אני להחריב את מקומות פלשתים ולהרוג מהן אדם גדול ושמו גלית ועתיד אני לבנות בית המקדש. מה עשה בו אביו? הניחו לרעות את הצאן. אמר לו שמואל שלחה וקחנו: וישלח ויביאהו והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב רואי. התחיל שמואל מזלזל בו, מיד קצף עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו: 'קום משחחו כי זה הוא', קום בגערה אמר לו, קום מלפניו, משיחי עומד ואתה יושב וכשמלך מה הוא אומר? (תהלים קי"ח כ"ב) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה: הבונים זה שמואל וישי היתה לראש פנה היה ראש למלכים".

יב וישלח ויביאהו והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי ויאמר ה' קום משחחו כי זה הוא:

12. **בראשית רבה פרשת תולדות פרשה סג סימן ח**: "אדמוני, אמר רבי אבא בר כהנא: כאילו שופך דמים, וכיון שראה שמואל את דוד אדמוני, נתיירא ואמר: אף זה שופך דמים כעשו, אמר לו הקב"ה: 'עם יפה עינים', עשו מדעת עצמו הוא הורג, אבל זה (=דוד) מדעת סנהדרין הוא הורג".
13. **מדרש תנחומא פרשת וירא סימן ו**: "כשהלך שמואל למשוח לדוד, כיון שראה אליאב אמר: 'אך נגד ה' משיחו ויאמר ה' אל שמואל אל תביט אל מראהו' (לעיל פסוק ו - ז). כיון שבא דוד אמר לו (=הקב"ה) קום משחחו, משיחי עומד ואתה יושב? קום משחחו".

יג ויקח שמואל את קרן השמן וימשח אתו בקרב אחיו ותצלח רוח יהוה אל דוד מהיום ההוא ומעלה ויקם שמואל וילך הרמתה:

14. **תהלים פרק סט – תיאור עברו של דוד בעת שהיה מנוה**
- א** למנצח על שושנים לדוד: **ב** הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש: **ג** טבעתי ביון מצולה ואין מעמד באתי במעמקי מים ושבלת שטפתי: **ד** יגעתי בקראי נחר גרוני כלו עיני מיחל לאלהי: **ה** רבו משערות ראשי שנאי חנם עצמו מצמיתי איבי שקר אשר לא גזלתי אז אשיב: **ו** אלהים אתה ידעת לאולתי ואשמותי ממך לא נקדתי: **ז** אל יבשו בי קניך אדני יהוה צבאות אל יכלמו בי מבקשיך אלהי ישראל: **ח** כי עליך נשאתי חרפה כסתה כלמה פני: **ט** מוזר הייתי לאחי ונקרי לבני אמי: **י** כי קנאת ביתך אכלתני וחרפות חורפיד נפלו עלי: **יא** ואבכה בצום נפשי ותהי לחרפות לי: **יב** ואתנה לבושי שק ואהי להם למשל: **יג** ישחו בי ישבי שער ונגינות שותי שכר: **יד** ואני תפלתי לך יהוה עת רצון אלהים ברב חסדך ענני באמת ישעך: **טו** הצילני מטיט ואל אטבעה אנצלה משנאי וממעמקי מים: **טז** אל תשטפני שבלת מים ואל תבלעני מצולה ואל תאטר עלי באר פיה: **יז** ענני יהוה כי טוב חסדך כרב רחמיך פנה אלי: **יח** ואל תסתור פניך מעבדך כי צר לי מהר ענני: **יט** קרבה אל נפשי גאלה למען איבי פדני: **כ** אתה ידעת חרפתי ונבשתי וכלמתי נגדך כל צוררי:

15. **תהלים קלא – ביטוי לתחושתו בעת משיחתו למלך**

א שיר המעלות לדוד ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני ולא הלכתי בגדלות ובגפלאות ממני: **ב** אם לא שויתי ידוממתי נפשי כגמל עלי אמו כגמל עלי נפשי: **ג** יחל ישראל אל ה' מעתה ועד עולם:

16. ירושלמי סנהדרין פרק ב הלכה ד:

"כתיב 'שיר המעלות לדוד ה' לא גבה לבי' – בשעה שמשחני שמואל. 'ולא רמו עיני' – בשעה שהרגתי את גלית. 'ולא הלכתי בגדולות' – בשעה שהעליתי בארון. 'ובנפלאות ממני' – בשעה שהחזירוני למלכותי. אלא אם לא שויתי ודוממתי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי".

17. תגובות למשיחת דוד למלך – פסחים קיט ע"א

"אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן: 'אודך כי עניתני' (תהלים קיח, כא) –

אמר דוד: 'אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה'.

אמר ישי: 'מאת ה' היתה זאת'.

אמרו אחיו: 'זה היום עשה ה'.

אמר שמואל: 'אנא ה' הושיעה נא'.

אמרו אחיו, 'אנא ה' הצליחה נא' - אמר דוד, 'ברוך הבא בשם ה' - אמר ישי, 'ברכנוכם מבית ה' - אמר שמואל, 'אל ה' ויאר לנו' - אמרו כולן, 'אסרו חג בעבותים' - אמר שמואל, 'אלי אתה ואודך' - אמר דוד, 'אלהי ארוממך' - אמרו כולן".